

Чатыры карпарацыі беларускае эліты

Андрэй Казакевіч

Вызначыць, што такое эліта і акрэссыльць ступень яе ўплыву на грамадзтва практична немагчыма. Звычайна гэта адчуваецца інтуітыўна. Тым больш складана весьці размову пра погляды беларускае эліты. Праблема нават ня ў тым, што эліта вельмі фрагментаваная (адсутнічае нават мінімальны палітычны кансэнсус), але і ў тым, што яе візія часта вельмі дынамічныя і хістаюцца ў залежнасці ад многіх унутраных і vonkавых фактараў. Дастатковая цяжка вызначыць розніцу паміж сапраўдным меркаваньнем, сымуляцыяй, ідэалягічным тэзісам, эпатажам ці імкненінем сказаць тое, што чакаецца. Асабліва ў кантэксьце інтэрвію. Але, магчыма, гэта і не істотна, – так ці інакш гэтая сукупнасць адлюстроўвае пэўныя стан грамадзкае съядомасці.

Мэта гэтага невялікага паслоўя – схематычна адлюстраваць асноўныя рысы тае неакрэсленае сацыяльнае групы, якую ўмоўна можна назваць элітаю і адначасова пазначыць яе лёгіку разумення Эўропы ды эўрапейскае праблематыкі. У кнізе прадстаўленыя асноўныя часткі беларускіх элітаў, хоць і прысутнічае пэўныя аб'ектыўны дысбаланс у выніку некантактнасці часткі палітычнай і эканамічнай эліты, якая моцна інтэграваная ў дзяржаўную систэму (вышэйшая дзяржаўная персоны, буйны бізнэс, частка акадэмічнай навукі, культуры і г. д.).

Падаецца, што пры аналізе поглядаў беларускай эліты найбольш зручна правесці яе падзел па крытэрыю субкультуры. Гэты падзел дастаткова ўмоўны, але адлюстроўвае пэўныя стылі мысленія і, адпаведна, стратэгіі

ў разуменыні вонкавага кантэксту Беларусі, што для нас і зьяўляецца найбольш цікавым. У гэтым кантэксьце вылучэнне функцыянальных групай (эканамічная, палітычная, культурная эліта) пакідаецца па-за ўвагаю. Яшчэ адным важным фактарам, які вызначае лёгіку мысльення эліты, зьяўляецца падзел палітычнае і культурнае просторы Беларусі па восі «ўлада – апазыція», якая цягне за сабою больш глыбокія падзелы на ўзроўні культуры і каштоўнасцяў. Гэты падзел дастаткова важны ў кантэксьце таго, што могуць сказаць прадстаўнікі элітных групай падчас інтэрвю і наколькі шчыра.

Тэрмін субкультура мы выкарыстоўваем дастаткова адвольна і звязаны яго з наяўнасцю пэўных супольных рысаў палітычнае групы: структура біяграфіяй, адукцыя, сацыяльнае паходжаньне, культурны фон, пазыцыя ў палітычным полі (і, адпаведна, камунікацыйная блізкасць ці адчужданасць), карпаратыўныя сувязі і арганізацыйная эвалюцыя. Ня ўсе групы маюць аднолькавы ўласцівасці і ўзровень кансалідацыі, межы іх дастаткова мабільныя і нетрывалыя. Тым не менш такі падзел, на нашу думку, дазволіць збольшага систэматызаваць погляды беларускай эліты. Пры гэтым належыць памятаць, што погляды – феномэн дастатковая дынамічны, і кожны прадстаўнік грамадзтва можа іх часта мяняць пры зменах у сацыяльным асяродзьдзі ці палітычнай пазыцыі. Ці не клясычным выпадкам тут выступае С. Шарэцкі.

Некалькі словаў варта сказаць пра прадмет кнігі, аснову якой складаюць адказы на пытанні, якія агульна можна назваць «эўрапейскай проблематыкай». У Беларусі існуе аўтарытарны рэжым, што адкладвае свой значны адбітак на характар і статус асабістасці думкі. Меркаваныні пра эўрапейскі шлях у значнай ступені тэарэтычныя, бо не зьяўляюцца прадметам рэальнае палітыкі. Акрамя гэтага, яны значна больш персаналізаваныя і выпадковыя, бо не падмацоўваюцца адпаведнай грамадзкай палітычнай дыскусіяй і калькуляцыяй рэальных інтарэсаў, што трэба ўлічваць пры чытанні матэрыялаў.

Беларусская постсавецкая эліта. Беларуская савецкая адміністрацыйная эліта пачала складвацца пасля Другой сусветнай вайны. У першапачатковай форме яна афармляецца ў 1950-х, надалей працэс яе рэпрадукцыі ў межах савецкага партыйнага апарату адбываўся практычна неперарывана да пачатку 1990-х.

Распад СССР і стварэнне незалежнае Беларусі троху паслабіў уплыў савецкае эліты, але даміноўны статус быў хутка вернуты (у 1990–1994 гадох цэнтральнай фігураю быў В. Кебіч) і захаваўся практычна да канца 1990-х, калі пачаў праца-ваць натуральны дэмографічны фактар старэння. Такім чынам, прадстаўнікі савецкае намэнклятуры захоўвалі даміноўныя пазыцыі ў дзяржаўным апараце і пасъля прыходу да ўлады А. Лукашэнкі. Паступовы сыход гэтай групы адбы-ваецца толькі на рубяжы ХХ–ХХІ стагоддзяў, сымбалічнай мяжою тут можна лічыць выцісканыне зь «вялікае палітыкі» пасъля прэзыдэнцкіх выбараў 2001 году М. Мясьніковіча, які пасъля 1994 году доўгі час лічыўся нефармальным лідэрам постсавецкае эліты.

Постсавецкая эліта зьяўляецца, магчыма, адзінай беларускай групай, якая мела досьвед, прынамсі частковы, адміністрацыйнай завершанасыці, з уласнымі правіламі, карпаратуўнай повязьлю, систэмай адкукацыі, мэханізмамі адбору і рэкррутаваньня. Лёгіка яе развіцця была разбураная на пачатку 1990-х, але гэта не перашкодзіла яшчэ дзесяцігодзьдзе займаць лідэрскія пазыцыі. Большасць прадстаўнікоў савецкае эліты мела «мясцовае» паходжаныне, многія захоўвалі пэўныя сантымэнты ў адносінах да беларускай культуры, аса-бліва літаратуры, але адначасова яна была моцна саветызаванаю ў парадунаныні з астатнімі рэспубліканскімі элітнымі групамі. Ідэі незалежнасці і нацыянальнаага адраджэння не былі дастаткова папулярнымі, а кіраўніцтва БССР да апошняга заставалася ляяльным СССР.

Тым ня менш, у 1990-я прадстаўнікі постсавецкай эліты дэмантравалі да-статковую палітычную і культурную гнуткасць. У першыя гады незалежнасці адбылося актыўнае пераняцце ідэі суверэнітэту і нават легітымациі нацыя-нальнае палітыкі, і частка эліты пасъпяхова дэмакратызавалася і нават арганічна ўвабрала нацыянальны элемэнт. Лёс пасъля 1994 году быў вельмі розны, частка ў розных формах прадэмантравала апазыцыйнасць (М. Грыб, У. Ганчарык), другая, большая, частка пасъпяхова інтэгравалася ў новы палітычны лад, пры гэтым захоўваючы, як падаецца, частковую аўтаномію (М. Мясьніковіч, В. Кебіч). Для большасці, як падаецца, гэта было не ідэалагічным, але прагматычным выбарам, хоць адміністрацыя А. Лукашэнкі і выцягнула на палітычную сцэну

шэраг артадаксальных камуністаў (кшталту Касцюцяна, Малафеева ці, у меншай ступені, Дземянцея).

Што тычыцца разумен’ня Эўропы і эўрапейскага шляху, то для большай часткі постсавецкай эліты яно цалкам укладаецца ў кантекст беларускай савецкай культуры і адпаведнага тыпу ідэнтычнасці. Беларуская савецкая традыцыя адназначна адносіла Беларусь да Эўропы, хоць яе разумен’не было пераважна прасторавае і, натуральна, ніякім чынам не звязанае з цывілізацыйнай структурою, каштоўнасцямі ці хрысьціянствам. Зрэшты, ніякай альтэрнатывы такому разумен’ню Эўропы і не магло існаваць: расейская нацыяналістычная традыцыя супрацьпастаўленыя Расеі і Эўропы, як і панадпрасторавае разумен’не Эўропы, супярэчыла савецкай ідэалёгіі. (Экспансія новых «расейскіх ідэяў» і адпаведна экспарт у Беларусь расейскага нацыяналізму, якія адбываюцца на пачатку 1990-х і ў 1995–1999 гадох, аказаўшы значны ўплыў на беларускую ўладу, засталася для постсавецкай эліты вельмі чужою.) На менш адчужканай была і ідэя Эўропы як систэмы каштоўнасцяў. Для большасці эліты Эўропа была і ёсьць толькі прасторавым (галоўным чынам геаграфічным) паняцьцем, мала нагружаным дадатковымі ідэялягічнымі сэнсамі. (Дарэчы такое стаўлен’не цалкам аналагічнае разумен’ню нацыі і дзяржавы, якія выступаюць галоўным чынам як тэрытарыяльныя паняцьці.) Трэба адзначыць, што такая візія Эўропы для постсавецкай эліты складвалася ў той час, калі кантынэнт быў напалову савецкім, а Эўрапейская эканамічная супольнасць уяўляла сабой рэгіянальнае аб’яднаныне шасці–дзесяці краінаў Эўропы. Яна выразна контрастуе з сучасным разумен’нем, якое ўласцівае маладой генерацыі, калі Эўропа і ЭС – паняцьці практична тоесныя.

Звычайна прадстаўнікі постсавецкае эліты дэманструюць пазытыўнае стаўлен’не да Эўропы як нечага блізкага, як партнера для супрацоўніцтва – перш за ўсё эканамічнага. Нават патрабаваны дэмакратызацыі ўспрымаюцца спакойна. Але культурны канцепт Эўропы, яе ўнутраныя падзелы падаюцца, звычайна, незразумелымі і штучнымі ў геаграфічнай парадыгме. Пры гэтым звычайна падкрэсліваецца неабходнасць захавання асаблівых традыцыйных сувязяў з Расеяй. Гэта свайго роду прагматичная парадыгма савецкага пэрыяду, якая ніколі не была ўважлівой да культурных і нееканамічных аспектаў палітыкі. На-

прыклад, ня вельмі часта можна сустрэць агрэсіўнае стаўленыне да дэмакратыі, але яна ў большасці выпадкаў не разглядаецца як каштоўнасць, але толькі як дадатковы мэханізм для «паляпшэння ўмоваў супрацоўніцтва». Постсавецкая эліта была дастаткова гнуткаю, каб ажыццяўляць такія заходы пры пэўных вонкавых варунках.

Нацыянальная эліта. Нацыянальная эліта – група, якая паўставала як супрацьвага беларускай савецкай эліце. Супрацьвага галоўным чынам культурная, толькі пры канцы 1980-х пачынаюць узьнікаць арганізаваныя палітычныя групы, не падкантрольныя камуністычнай партыі. Трэба ўлічваць, што ў савецкай Беларусі не было значнага дысыдэнцкага руху (ні нацыянальнага, ні рэлігійнага), а новае пакаленіне нацыянальнага руху арганізуецца ў першай палове 1980-х безь непасрэднай пераемнасці з больш раннімі пэрыядамі. Пры гэтым непасрэдным падмуркам стала нацыянальная традыцыя пачатку XX стагодзьдзя, уласна беларускі элемэнт беларускай савецкай культуры (які ў БССР перажыў значнае сацыяльнае аблежаваныне) і беларускі рух Заходній Беларусі 1920–1930-х гадоў. Аснову «дысыдэнтаў» склала творчая інтэлігенцыя: прадстаўнікі культуры і навукі, сканцэнтраваныя ў буйных гарадох.

У супрацьвагу савецкай ідэнтычнасці «дысыдэнты» прапаноўвалі ідэнтычнасць нацыянальнную, заснаваную на павазе да беларускай мовы і культуры, зусім іншай інтэрпрэтацыі гісторыі (з доўгай генэалёгіяй ад часу ВКЛ, а не 1917 году, як у савецкай вэрсіі), і зусім іншага разуменіне замежнапалітычнага кантэксту. Калі для савецкай эліты Эўропа была ня больш як прасторай, не напоўненай дадатковымі сэнсамі і каштоўнасцямі, то для нацыянальнага руху яна стала сымбалем нацыянальнага адраджэння. Эўропа стала вобразам сапраўднай (несаветызаванай) беларускай культуры і спрадвечнай (нязвязанай з расейскай каляніяльнай спадчынай) палітычнай традыцыяй ад часу Полацкага княства і ВКЛ. Важным для нацыянальнага руху стала мэтафара вяртання ў Эўропу, як палітычнай, эканамічнай і, што яшчэ больш важна, культурна-цывілізацыйнай задачы. Гэта, адпаведна, спалучалася з шматбаковым падкрэсліваннем эўрапейскае сутнасці і асновы беларускай культуры.

Трэба заўважыць, што ўздым эўрапейскай праблематыкі ў нацыянальнай дыскусіі адбываўся ўва ўмовах значнага ўздыму расейскага нацыяналізму па-сля распаду СССР. (Уздым меў вельмі розныя формы – ад новае інтэрпрэтацыі панрусізму і заходнерусізму да панславізму і эўразійства, але першыя варыянт відавочна дамінаваў. Адным зь нешматлікіх прадстаўнікоў на сучаснай палітычнай сцэне можна лічыць С. Касцяцяна.) Розныя вэрсіі расейскага нацыяналізму сталі дастаткова папулярнымі ў асяродзьдзі часткі беларускае эліты і зусім нязначнае групы інтэлігенцыі, асабліва пасля 1994 году, калі А. Лукашэнка практична ўзьвёў яго да ўзроўню дзяржаўнае палітыкі (асабліва замежнай). Часам існаванье беларускае нацыі ставілася пад пытаньне, таму Эўропа і эўрапейскасць разглядаліся нацыянальным рухам як галоўная супрацьвага і альтэрнатыва расейскасці. Але значнъне эўрапейскасці для нацыянальнага (у больш шырокім кантэксьце – практична ўсяго дэмакратычнага) руху стала значна большым за простае супрацьпастаўленыне, зрабіўшы эвалюцыю ад сымбалію мінулага да каштоўнасці і асноўнай перспектывы, пры гэтым захоўваючы сваю ідэалягічную нагрузкую.

У 1990–1994 гадох нацыянальны рух (галоўнай палітычнай сілаю якога стаў БНФ) быў часткаю няўстойлівага балансу з савецкай элітаю, якая захавала ўладу, але пайшла на саступкі ў галіне беларусізацыі і вяртаньня нацыянальных сымбалаў («кансэнсус Кебіча»). Але далейшае палітычнае разьвіцьцё не прывяло да сынтэзу нацыянальнае і савецкае культуры, прынамсі такі сынтэз быў значна запаволены ўзмацненнем аўтарытарных тэндэнцыяў і фактычным пераходам дзяржаўнае ўлады ў 1994–2000 гадох на радыкальныя панрусісцкія нацыянальныя пазыцыі. Нацыянальная эліта ў такіх умовах пачынае выціскацца з легальнага палітычнага поля (што было дасягнута ў 1996-м) і рэпрэсавацца дзяржаваю як на сымбалічным, так і на сацыяльным узроўні. У сучаснай Беларусі нацыянальная эліта практична ня мае магчымасці ўдзелу ўва ўладзе і сканцэнтраваная ў палітычнай апазыцыі, шэрагу СМІ і культурнай эліце (дзе яна часта дамінуе). Гэта падкрэслівае яе шмат у чым дысыдэнцкія характеристар, з адпаведнымі стратэгіямі палітычнай барацьбы і псыхалёгіяй.

Новая эліта. Сярод разнароднае масы, якую мы ўмоўна называем беларускай элітай, існуе дастаткова значная група, якая зрабілі ўласную палітычную

ці бізнес-кар'еру ўва ўмовах распаду савецкае систэмы і палітычных трансфармацыяў 1990-х (у больш вузкім кантэксьце – падчас кіраваньня Лукашэнкі). Для значнай часткі гэтых людзей толькі перабудова, незалежнасць і распад ССРУ 1991-м, электаральная рэвалюцыя 1994-га адкрылі магчымасці для кар'ернага росту. Гэта група дастаткова разнародная сваім паходжаннем і ідэнтычнасцю, і яна фармуе тое, што ўмоўна можна назваць новаю элітам, якая і пачынае дамінаваць ва ўладных і бізнес-структурах.

Цэнтральнае месца тут займаюць людзі, якія атрымалі сацыяльны і палітычны статус у выніку прямое пратэкцыі ад новае ўлады і асобных яе носьбітаў, а таксама тыя, чые пазыцыі (у прыватнасці, эканамічныя) сталі магчымымі толькі ў выніку атрымання прэфэрэнцыяў ад дзяржаўнае систэмы. Найбольш паказальным тут звязулецца кола знаёмых і калегаў А. Лукашэнкі (а таксама знаёмыя гэтых знаёмых і г. д.), якія займалі сціплыя пасады раённага ўзроўню, а пасля 1994 году зрабіліся персанамі нацыянальнага маштабу (У. Канаплёў, Г. Жураўкова), кола тых, хто падтрымаў будучага прэзыдэнта як палітычны праект (В. Шэйман, Дз. Булахаў). Гэта найбольш радыкальныя выпадкі – для большасці новае эліты кар'ерны рост быў значна больш павольны, аднак пры гэтым моцна звязаны з новаю ўладаю. Акрамя гэтага, значная колькасць адміністрацыйнае эліты сфармавалася ўва ўмовах сучаснае дзяржаўнае систэмы, якая падаеца ім дастаткова знаёмай і звыклай, а значыць карыснай. Персанальныя перакананыні прадстаўнікоў новае эліты могуць быць рознымі (да крыптаапазыцыйнасці), але іх статус прымушае глядзець на палітыку праз прызму інтэрэсаў систэмы (ад якой залежыць іх будучыня), хоць шчырае перакананье ў яе правільнасці не было да апошняга часу вельмі распаўсюджаным. Гэта група стварае аснову реальнае палітычнае эліты Беларусі і звязулецца найбольш закрытай для неафіцыйнай грамадзкасці.

Цэльнага ўяўленення пра яе тут няма і быць ня можа. Але нас найбольш цікавіць «жорсткі цэнтар» новае эліты, візія якой дамінуе ў публічнай прасторы. Менавіта гэтымі коламі прадукуеца афіцыйная антызаходняя рыторыка, пэўны замежнапалітычны радыкалізм і адпаведны ідэалягічны падмурок. (Галоўная ўвага, натуральна, надаеца ЗША, але Эўропа таксама выглядае нэгатыўна.) Калі ў другой палове 1990-х новая эліта прапаноўвала ў якасці асноўнае ідэалёгіі

розныя варыянты расейскага нацыяналізму, то на пачатку ХХІ стагодзьдзя адбываецца пераход да спэцыфічнай канструкцыі «ідэалёгія беларускага дзяржавы» (2003). Гэта троху зъмяніла статус Эўропы і розных элемэнтаў «цывілізацыйнага» супрацьпастаўлення ў ідэалёгіі. Улада зноў вярнулася да геаграфічнага разумення эўрапейскага просторы.

У гэтай мадэлі падкрэсліваецца геаграфічная прыналежнасць Беларусі да Эўропы (вядомая метафора: «Беларусь – цэнтар Эўропы»), але культурная – хутчэй, не (прынамсі ў адносінах да Заходняе і Цэнтральнае Эўропы). Часам Беларусь нават супрацьпастаўляеца заходняму тыпу культуры (часта прыгадваецца спадчына праваслаўя). Адпаведна вельмі рэдка адзначаецца неабходнасць інтэграцыі ў Эўропу і яе культурная каштоўнасць для Беларусі; у адносінах да Расеі такія звароты больш частыя. Такім чынам, Эўропа – гэта з аднаго боку геаграфічнае і гістарычнае паняцьце, якое без сумневу ўключае Беларусь. Зь іншага боку, Эўропа як культурная і палітычная супольнасць зъяўляеца дастаткова чужою для беларускага народу. Асабліва такая рыторыка ўзмацняеца ў кантэксьце палітычнага ціску на беларускія ўлады з боку эўрапейскага супольнасці, што адназначна разглядаеца як умішаныне ўва ўнутраныя справы і спроба навязаць уласныя стандарты дэмакратіі і каштоўнасці, непрымальныя (ці заўчасныя) для беларускага грамадзтва. Пры гэтым заўсёды падкрэсліваецца гатоўнасць да раўнапраўнага і ўзаема-выгаднага супрацоўніцтва. Такім чынам, істотнае адрозненіне ад звычайнага геаграфічнага разумення Эўропы заключаецца ў tym, што яна адчуваецца як рэальная палітычная супольнасць (фактар рэальнае палітыкі), якая знаходзіцца ў супрацьстаянні да існага беларускага ўладкаваньня.

Маладая генерацыя. Група яшчэ больш складаная для вызначэння, чым новая эліта, і значна больш фрагмэнтаваная. Дастатковая ўмоўна яна ахоплівае маладых людзей, якія прыйшли ў палітыку ў другой палове 1990-х і пазней. Па вялікім рахунку, «генерацыя» не ўяўляе сабой цэльнае групы, але менавіта пакаленіне, якое было выхавана (у палітычным сэнсе) ува ўмовах незалежнае Беларусі. Ступень палітычнае актыўнасці «генерацыі» дастаткова розная, ува ўладных структурах яе прысутнасць хутчэй фонавая (калі выключыць шэраг

паказальна актыўных цынікаў-«тэхнакратоў»). У той час як у апазыцыйных структурах маладое пакаленіне займае значна больш упльвовыя пазыцыі. (Заніцьце маладой генерацыі значнай часткі асноўных пасадаў у БНФ адбылося ў 2003 годзе, у АГП – з пэўным спазненнем – у 2006-м). На рэгіянальным узроўні сітуацыя аналагічная, увесь правісты мэнеджмент запаўняецца маладымі функцыянарамі, што можна лічыць адной з уласцівасцяў – відавочна, крэйсных – раззвіцця апазыцыйных структураў.) Матывацыя ўдзелу ў апазыцыі звычайна звязаная з перакананнямі ідэалагічным выбарам, хоць цынічнае стаўленіне не зьяўляецца рэдкім.

Для беларускае ўлады маладая генерацыя – гэта натуральная рэзэрва рэпутавання. Новыя функцыянэры звычайна зьяўляюцца ляяльнымі дзяржаўнай сістэме, але пры гэтым дэманструюць дастаткова высокі ўзровень апазыцыйнасці ў прыватным жыцьці. Ацаніць, наколькі маладая генерацыя знаходзіцца пад упльвам ідэалагічных практикай рэжыму, дастаткова складана. Відавочна, ідэалагічныя канструкцыі ўспрымаюцца ў большасці выпадкаў на апэраторыўным узроўні і пакуль ня маюць характару каштоўнасцяў. Пры гэтым камунікацыя паміж дэзвюма часткамі маладое генерацыі беларускае эліты практична адсутнічае магчымы – нават больш радыкальна, чым паміж іншымі групамі эліты.

Фармаваныне новае групы для беларускае эліты адбывалася ўва ўмовах Рэспублікі Беларусь, і гэта накладвае свой адбітак на самасвядомасць, хоць яна і не выступае як нейкая самастойная і завершаная форма. Збольшага но-вае пакаленіне ўспрымае асноўныя формы ідэнтычнасці існых групай эліты з пэўнымі асаблівасцямі. Падаецца, што ўспрыніцьце Эўропы менш ідэалагічнае і больш крытычнае, у сэнсе ўнутранае крытыкі і спадзеву на вырашэніне сітуацыі. Калі для нацыянальнае эліты Эўропа выступала сродкам вырашэння многіх супяречнасцяў беларускага нацыянальнага раззвіцця, то новая эліта мае куды менш ідэалізму на гэты конт. Для яе часткі, інтэграванай у дзяржаўную сістэму, сітуацыя выглядае падобным чынам. Калі і фармуеца нэгатыўнае стаўленіне да Эўропы, то яно ня столькі звязанае з ідэалагічнымі і прапагандысцкімі канструкцыямі (ці «няведеннем Эўропы»), але з абмежаванасцю паўнавартых контактаў на дзяржаўным узроўні і, адпаведна, зъмяншэннем практичнае цікавасці да ёўрапейскай праблематыкі. Гэта зусім

ня значыць адсутнасці контактаў на асабістым узроўні і асабістага досьведу наведваньня замежжа, але ідэя прыналежнасці ці далучэння пры гэтым не ўзынікае. Эўропа як інтэлектуальны і культурны канструкт і Эўрапейскі Саюз як яго рэальнае палітычнае і эканамічнае ўвасабленыне становяцца практычна тоеснымі паняццямі, а гэта значыць межы становяцца дастатковая добра акрэсьленымі.

Андрэй Казакевіч – нар. у 1980. Скончыў юрыдычны факультэт БДУ (аддзяленыне паліталёгіі) у 2002. У 2002–2005 вучыўся ў аспірантуры, падрыхтаваў да абароны дысэртациі *Тэарэтычныя аспекты палітычнага аналізу судовай улады Беларусі*. Галоўны рэдактар часопісу «Палітычная сфера». Кіраунік бакаліўраўскай праграмы «Паліталёгія». Эўрапейскія дасьледаваныні» Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту з сакавіка 2006.